

Universiteit Utrecht
Master Orthopedagogiek
Master Thesis

**De invloed van hechting op de verandering in delinquent gedrag bewerkstelligd door
MST**

Eindversie

Naam: Melissa Stuijtzand

Studentnummer: 5726395

Supervisor: Esther Mertens

Tweede beoordelaar: Kirsten Buist

Inleverdatum: 22-05-2017

Aantal woorden: 4448

Abstract

The aim of the present study was to determine whether attachment to parents act as a moderator on the decrease in delinquent behavior in adolescents achieved by Multisystem Therapy (MST). The moderation effects have been analyzed separately for adolescent and parent data. The sample included 102 boys and 42 girls (71% boys and 29% girls) between the ages of 12 and 16 years and one of their parents (13% fathers and 87% mothers). These adolescents participated in MST due to externalizing problem behavior. Adolescents and parents were informants on delinquent behavior, assessments were carried out before and immediately after MST. Attachment to parents were assessed by the adolescent and the parent at the start of MST. The parent data revealed that attachment has a positive main effect on the prediction of delinquency after MST. No moderate effects was found on attachment on the decrease in delinquency, both for adolescent and parent data. These findings indicate that attachment doesn't affect the reduction of delinquent behavior by MST. However, attachment is meaningful at the development of delinquency. This means we need to monitor attachment during MST.

Keywords: attachment, delinquency, Multisystem Therapy (MST), adolescents

Samenvatting

Het doel van huidig onderzoek was om te bepalen of de gehechtheidsrelatie tussen de adolescent en ouder fungeert als een moderator op de afname in delinquent gedrag van de adolescent bewerkstelligd door Multisysteem Therapie (MST). De modererende effecten zijn afzonderlijk voor de adolescenten- en ouderdata geanalyseerd. De participanten in dit onderzoek zijn 102 jongens en 42 meisjes (71% jongens en 29% meisjes) tussen 12 en 18 jaar oud en één van hun ouders (13% vaders en 87% moeders). De adolescenten zijn aangemeld voor MST vanwege externaliserend probleemgedrag. Het delinquente gedrag van de adolescent is door de ouder en adolescent in kaart gebracht bij aanvang en na afloop van MST. De hechtingsrelatie is door de adolescent en ouder bij aanvang van MST in kaart gebracht. In de ouderdata komt naar voren dat de gehechtheidsrelatie een positief hoofdeffect heeft op de voorspelling van de nameting delinquent gedrag. Er is geen modererend effect van de gehechtheidsrelatie op de afname in delinquent gedrag gevonden, dit geldt zowel voor de adolescenten- als ouderdata. De bevindingen wijzen erop dat de mate van gehechtheid niet uit maakt in de vermindering van delinquent gedrag middels MST, maar het is wel van belang om tijdens MST in te blijven haken op de gehechtheidsrelatie omdat dit een aanzienlijke rol speelt in de ontwikkeling van delinquent gedrag.

Sleutelwoorden: hechting, delinquentie, Multisysteem Therapie (MST), adolescenten

Het belang van hechting

Hechting betreft de interactie tussen een kind en zijn opvoeders dat leidt tot een affectieve relatie en wordt gezien als de basis van de ontwikkeling van het kind (Fearon, Bakermans-Kranenburg, Van IJzendoorn, Lapsley, & Roisman, 2010; NJi, 2016a). Hechting is een voorspeller van psychosociale aanpassing en cognitief functioneren van kinderen en adolescenten (Cyr, Euser, Bakermans-Kranenburg, & Van IJzendoorn, 2010; Fearon et al., 2010; Van IJzendoorn, Schuengel, & Bakermans-Kranenburg, 1999). Zo lopen adolescenten die een verstoorde gehechtheidsrelatie hebben ontwikkeld, een groter risico op het ontwikkelen van psychopathologie of gedragsproblemen (Bowlby, 1976; Cyr et al., 2010; Van IJzendoorn et al., 1999). In dit onderzoek zal worden gekeken naar de invloed van hechting op de verandering van het delinquent gedrag van adolescenten in de context van Multisysteemtherapie (MST).

Ontwikkelen van een gehechtheidsrelatie

Tijdens de ontwikkeling van een hechtingsrelatie vormt het kind een beeld van mensen in het algemeen en ontwikkelt het kind verwachtingen van anderen (Bowlby, 1976; Bowlby, 1982; De Wolff, Dekker – van der Sande, Sterkenburg, & Thoomes – Vreugdenhil, 2015). Wanneer een kind veilig gehecht is, bestaat er een verwachtingspatroon van beschikbaarheid en hulpvaardigheid van andere mensen (De Wolff et al., 2015). Een veilige gehechtheidsrelatie wordt gecreëerd wanneer de ouder responsief en steunend reageert, beschikbaar is, nabijheid biedt, begrip toont en het kind accepteert zoals hij of zij is (Bowlby, 1976; Bowlby, 1982; Fearon et al., 2010). Kinderen die een meer verstoorde hechting hebben ontwikkeld, hebben een verwachtingspatroon opgesteld waarin anderen ontoegankelijk zijn en voornamelijk zullen afwijzen (De Wolff et al., 2015). Dit verwachtingspatroon van kinderen met een verstoorde gehechtheidsrelatie is ontstaan door een wisselwerking van verschillende factoren zoals psychische problematiek van een ouder of het kind. Ook zijn de gezins- en leefomstandigheden een belangrijke factor, risicovolle omstandigheden kunnen voor ouders stressvol zijn waardoor zij minder sensitief kunnen reageren op hun kind (Cyr et al., 2010; De Wolff et al., 2015; Van IJzendoorn, 1995). De wisselwerking van de verschillende factoren leiden, bij kinderen die een verstoorde gehechtheidsrelatie hebben ontwikkeld, tot de ontmoediging van het verzoek van het kind naar nabijheid van de ouder (De Wolff et al., 2015; Fearon et al., 2010). De hechtingsontwikkeling is een doorlopend proces en dient als continuüm te worden beschouwd waarbij veilige en verstoorde gehechtheidsrelaties de uitersten zijn (De Wolff et al., 2015; Fraley & Spieker, 2003).

Hechting en delinquent gedrag

Hirschi (1969) geeft net als Bowlby (1948) aan dat er een toename aan delinquent gedrag te zien is bij adolescenten wanneer er sprake is van een verstoorde hechting. Adolescenten met een verstoorde hechtingsrelatie beschikken niet over de mogelijkheid om affectie of zorg voor anderen te tonen. Dit kan leiden tot een toename in agressief en delinquent gedrag (Bowlby, 1948). Delinquent gedrag is gedrag dat volgens de wet strafbaar is en kan leiden tot een boete of een straf. Adolescenten die wel veilig gehecht zijn, geven meer om de normatieve verwachtingen van hun ouders. Daarnaast is er bij deze adolescenten sprake van een affectieve band met de ouder waardoor zij de conventionele normen van de samenleving hebben geïnternaliseerd. Deze factoren beschermen de adolescent tegen delinquente impulsen (Bowlby, 1948; Hirschi, 1969). Recent onderzoek van Hoeve en collega's (2012) bevestigt de theorie van Bowlby (1948) en Hirschi (1969). Hoeve en collega's (2012) hebben een meta-analyse uitgevoerd om de relatie tussen hechting en delinquent gedrag te onderzoeken. Zij concluderen dat een slechte gehechtheid aan ouders geassocieerd is met delinquent gedrag van het kind. Dit geldt voor zowel jongens als meisjes.

Multisysteem Therapie

MST is een interventie die kan worden ingezet bij adolescenten van 12 tot 18 jaar. Er is bij deze adolescenten sprake van verschillende ernstige gedragsproblemen, die vaak uitmonden in crimineel gedrag (NJI, 2016b). MST is gebaseerd op sociaalecologische- en familiesysteemtheorieën en gericht op het aanpakken van meerdere risicofactoren die geassocieerd worden met delinquentie, zoals het gezin, school, het contact met leeftijdsgenoten en de buurt. Ouders staan centraal bij de gedragsverandering van de adolescent; zij worden middels MST in staat gesteld om factoren binnen en buiten het gezin die delinquent gedrag in stand houden en bevorderen, te veranderen. Dit wordt gedaan door ouders te trainen in het gebruik van effectieve opvoedingsstrategieën zoals het verminderen van harde discipline, gebruik maken van meer consistente discipline en toezichthouding en het verbeteren van ondersteunende, positieve interacties (Henggeler, 2011). Asscher, Dekovic, Manders, Van der Laan, en Prins (2013) hebben onderzoek gedaan naar de effectiviteit van MST in Nederland. Uit dit onderzoek blijkt dat MST effectief is in het verminderen van externaliserend probleemgedrag van adolescenten.

Onderzoeksvraag

Zoals eerder beschreven, vormt een verstoorde hechtingsrelatie een risicofactor voor het ontwikkelen van delinquent gedrag (Bowlby, 1948; Hirschi, 1969; Hoeve et al., 2012). Uit onderzoek van Schuengel, Venmans, Van IJzendoorn en Zegers (2005) naar adolescenten in een justitiële behandelingsrichting, dit zijn adolescenten die in aanmerking zouden kunnen

komen voor MST, blijkt dat slechts 7% van deze adolescenten een veilige gehechtheidsrelatie heeft. Bij 30% tot 40% van de gezonde, thuiswonende kinderen is er sprake van een verstoorde gehechtheidsrelatie (De Wolff et al., 2015; Van IJzendoorn et al., 1999). Hechtingsproblemen komen dus vaker voor bij jongeren met gedragsproblemen (Schuengel et al., 2005). Ondanks dat adolescenten die delinquent gedrag vertonen vaker hechtingsproblemen hebben, is het niet bekend wat de invloed van hechting is op de afname van delinquent gedrag in de context van een interventie. Wanneer duidelijk wordt welke invloed de hechtingsrelatie heeft op het delinquente gedrag bij aanvang en na afloop van MST, kunnen MST-therapeuten en mogelijk andere therapeuten zich tijdens de interventie meer of minder richten op de hechtingsrelatie om de effectiviteit van de interventie te vergroten. De onderzoeksvraag van dit onderzoek is: ‘Wat is de invloed van hechting op de verandering in delinquent gedrag bewerkstelligd door MST?’. In het onderzoek wordt er gekeken of er sprake is van een moderatie-effect. Verwacht wordt dat adolescenten die een meer veilige gehechtheidsrelatie met de ouder hebben opgebouwd, een grotere afname aan delinquent gedrag laten zien na MST. Dit wordt verwacht omdat adolescenten die veilig gehecht zijn over meer beschermende factoren beschikken tegen delinquente impulsen, in tegenstelling tot adolescenten met een meer verstoorde ontwikkelde hechting (Bowlby, 1948; Hirschi, 1969).

Methoden

Procedure

In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van een bestaande dataset die is gebruikt bij het onderzoeken van de effectiviteit van MST in Nederland en naar de werkzame mechanismen. Dit onderzoek is uitgevoerd door Asscher en collega's (2013). De data is verzameld bij drie MST-instituten verdeeld over Nederland. Alle instituten zijn vooraf geïnformeerd en hebben toestemming voor het onderzoek gegeven. Aan de ouders en adolescenten zijn de procedures van het onderzoek uitgelegd om zo met geïnformeerde toestemming aan het onderzoek deel te nemen. Vervolgens zijn de 256 deelnemende adolescenten willekeurig door middel van een geautomatiseerd randomisatieprogramma ingedeeld in de controlegroep (behandeling zoals gebruikelijk) of bij de MST-groep. Dit heeft geleid tot 147 participanten die deelnemen aan de MST-behandeling tussen 2006 en 2010.

Participanten

In dit onderzoek zal alleen de data gebruikt worden van de participanten die daadwerkelijk MST hebben gevolgd. Dit sluit het beste aan bij de onderzoeksvraag omdat er wordt gekeken of de samenhang tussen de verandering in delinquent gedrag wordt beïnvloed

door de hechtingsrelatie tussen de adolescent en ouder bij het volgen van de MST-behandeling. De steekproef in dit onderzoek betreft 147 participanten, waarvan 71% jongens ($n = 102$) en 29% meisjes ($n = 42$). De adolescenten zijn tussen de 12 en 18 jaar oud, met een gemiddelde leeftijd van 5.86 jaar, $SD = 1.40$ (missing: 2). De meerderheid van de adolescenten is autochtoon, namelijk 53% ($n = 71$). Zeventig procent van de adolescenten heeft al eerder hulp genoten ($n = 103$, missing: 13). De meest genoten hulpverlening bij de adolescenten is een taakstraf ($n = 19$).

Van elke adolescent heeft één ouder geparticipeerd aan het onderzoek, bij 87% van de participanten is dit de moeder ($n = 129$, missing: 4). De gemiddelde leeftijd van de ouders is 4.42 jaar, $SD = 6.77$ (missing: 13). De meerderheid van de ouders is autochtoon ($n = 74$) (missing: 3). Drieëndertig ouders hebben niet eerder hulp gehad (missing: 6). Honderd-acht ouders hebben wel eerder hulpverlening gehad, de meeste van deze ouders hebben een combinatie van behandelingen ontvangen ($n = 53$).

Meetinstrumenten

Bij aanvang van MST is de kwaliteit van de hechtingsrelatie tussen de ouder en de adolescent gemeten, zoals gerapporteerd door de ouder. Er is hierbij gebruik gemaakt van de subschaal 'hechting' (9 items) binnen de Nijmeegse Ouderlijke Stress Index (NOSI; Brock, Vermulst, Gerris, & Abidin, 1992). De ouder geeft antwoord op een 6-puntsschaal, variërend van 1 = *helemaal mee oneens*, tot 6 = *helemaal mee eens*. De items meten de mate waarin de ouder zich emotioneel gebonden voelt met de adolescent. Een voorbeelditem van deze schaal is "Vaak begrijp ik mijn kind niet". Nadat alle items in dezelfde richting zijn gesteld door enkele om te poolen, betekent een hoge score op deze variabele dat de adolescent een betere hechtingsrelatie ervaart. De betrouwbaarheid van deze schaal is goed (Cronbach's $\alpha = .86$; Field, 2013). De negen NOSI-items worden per respondent bij elkaar opgeteld en vervolgens een gemiddelde berekend, hiermee wordt een nieuwe variabele 'hechtingsrelatie ouder rapportage' aangemaakt. Met behulp van het onderzoeksinstrument *Inventory of Parent and Peer Attachment* (IPPA; Armsden & Greenberg, 1987, Gullone & Robinson, 2005) rapporteert de adolescent bij aanvang van MST de hechtingsrelatie, bestaande uit 12 items. De adolescent geeft antwoord op de stellingen middels een 4-puntsschaal, variërend van 1 = *bijna nooit*, tot 4 = *bijna altijd*. Hiermee wordt de mate van vertrouwen en open communicatie in de ouder-kind relatie gemeten. Een voorbeelditem van deze schaal is "Ik vertel mijn ouder over mijn problemen en zorgen". De betrouwbaarheid van deze schaal is goed (Cronbach's $\alpha = .80$; Field, 2013). De 12 IPPA-items worden per respondent bij elkaar

opgeteld en vervolgens een gemiddelde berekend, hiermee wordt een nieuwe variabele ‘hechtingsrelatie adolescentrapportage’ aangemaakt.

De ouder stelt middels het onderzoeksinstrument *Child Behavior Checklist* (CBCL; Verhulst, Koot, Akkerhuis, & Veerman, 1990) delinquent gedrag van de adolescent vast bij aanvang en afsluiting van MST. In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van het de subschaal ‘delinquent gedrag’ (13 items) van de CBCL. De ouder geeft op een 3-puntsschaal aan in welke mate de stelling in de afgelopen zes maanden toepasbaar is op de adolescent, variërend van 0 = *helemaal niet*, tot 2 = *duidelijk of vaak*. Een voorbeelditem van deze schaal is “Lijkt zich niet schuldig te voelen na zich misdragen te hebben”. De Cronbach alpha’s van deze 13-items zijn $\alpha T1 = .81$ en $T2 = .83$, dit betekent dat de betrouwbaarheid goed is (Field, 2013). De 13 CBCL-items worden per respondent bij elkaar opgeteld en vervolgens een gemiddelde berekend, hiermee worden de nieuwe variabelen ‘voormeting delinquent gedrag’ en ‘nameting delinquent gedrag’ aangemaakt. De adolescent brengt zijn eigen delinquente gedrag in kaart middels de *Youth Self Report* (YSR; Achenbach, 1991) en de Zelfrapportage Delinquent Gedrag (ZDG; Blom & Van der Laan, 2006). De YSR brengt het probleemgedrag van de adolescent in de afgelopen zes maanden in kaart zoals door henzelf aangegeven op een 3-puntsschaal, variërend van 0 = *helemaal niet*, tot 2 = *duidelijk of vaak*. In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van de subschaal ‘delinquent gedrag’ (11 items) van de YSR. Een voorbeelditem van deze schaal is “Ik voel mij niet schuldig als ik iets gedaan heb wat ik eigenlijk niet had moeten doen”. Cronbach alpha’s van deze 11 items zijn $\alpha T1 = .78$ en $T2 = .87$, dit betekent dat de betrouwbaarheid bij de voormeting acceptabel is en bij de nameting is de betrouwbaarheid goed (Field, 2013). De 11 YSR-items worden per respondent bij elkaar opgeteld en vervolgens een gemiddelde berekend, hiermee worden de nieuwe variabelen ‘YSR voormeting’ en ‘YSR nameting’ aangemaakt. Naast de YSR brengt ook de ZDG delinquent gedrag in kaart. De ZDG is echter meer specifiek gericht op het in kaart brengen van delinquent gedrag. De adolescent geeft bij aanvang en afsluiting van MST aan hoe vaak hij of zij het afgelopen jaar iets heeft gedaan wat tegen de wet is. Dit gebeurt aan de hand van 30 items waar op een 5-puntsschaal antwoord gegeven dient te worden, variërend van 1 = *nooit*, tot 5 = *meer dan 10 keer*. Een voorbeelditem van deze schaal is “Hoe vaak heb je het afgelopen jaar expres de woning van iemand beschadigd?”. Cronbach alpha’s zijn $\alpha T1 = .92$ en $T2 = .90$, de betrouwbaarheid is goed (Field, 2013). De 30 ZDG-items worden per respondent bij elkaar opgeteld en vervolgens een gemiddelde berekend, hiermee worden de nieuwe variabelen ‘ZDG voormeting’ en ‘ZDG nameting’ aangemaakt.

Om te bepalen of de variabelen YSR en ZDG kunnen worden samengevoegd, is er naar de correlaties gekeken van zowel de YSR voormeting en ZDG voormeting (T1) als de YSR nameting en ZDG nameting (T2). Om de grootte en de richting van de lineaire relaties te beoordelen, is een bivariate Pearson's correlatiecoëfficiënt (r) berekend. De bivariate correlatie tussen YSR (T1) en ZDG (T1) was positief en medium, $r(132) = .46, p < .001$ (Cohen, 1988). De bivariate correlatie tussen YSR (T2) en ZDG (T2) was positief en sterk, $r(109) = .66, p < .001$ (Cohen, 1988). Dit betekent dat de variabelen YSR (T1) en ZDG (T1), nadat deze zijn gestandaardiseerd, kunnen worden samengevoegd tot de variabele voormeting delinquent gedrag (adolescentenrapportage) door ze bij elkaar op te tellen en een nieuwe variabele aan te maken. Ook de variabelen YSR (T2) en ZDG (T2) kunnen worden samengevoegd (na standaardiseren) tot de variabele nameting delinquent gedrag (adolescentenrapportage) door ze bij elkaar op te tellen en een nieuwe variabele aan te maken.

Analytische strategie

Vanuit de literatuur is bekend dat adolescenten meer gedragsproblemen over zichzelf rapporteren dan dat ouders over hun kinderen rapporteren. Dit geldt vooral voor de rapportage van externaliserend probleemgedrag (Rescorla, 2013; Verhulst & Van der Ende, 1992). Hierdoor is in dit onderzoek gekozen om de rapportages van het delinquent gedrag van de adolescent, zoals gerapporteerd door de ouder en adolescent, apart te analyseren. Ook de hechtingsrelatie zoals gerapporteerd door de adolescent en ouder wordt apart geanalyseerd zodat de resultaten volledig onafhankelijk van elkaar kunnen worden geïnterpreteerd. Om te achterhalen welke invloed de hechtingsrelatie (moderator) heeft op het verband tussen de voormeting delinquent gedrag (onafhankelijke variabele) en de nameting delinquent gedrag (afhankelijke variabele), wordt gebruik gemaakt van een multi-pele regressieanalyse. Eerst zijn de correlaties berekend tussen de variabelen om een beeld te krijgen van de onderlinge samenhang. Vervolgens zijn er gecentreerde scores van de variabelen gevormd om een interactie-effect van de variabele 'voormeting delinquent gedrag' en 'hechtingsrelatie' te maken. Tenslotte is er voor de nameting delinquent gedrag een hiërarchische regressieanalyse uitgevoerd om het moderatie-effect van de hechtingsrelatie te bepalen.

Resultaten

Voordat de resultaten van de multi-pele regressieanalyse kunnen worden gepresenteerd, zijn verschillende assumpties geëvalueerd. Ten eerste zijn stamdiagrammen en boxplots gemaakt om te achterhalen of iedere variabele in de regressie normaal is verdeeld en vrij is van univariate uitschieters. Niet alle variabelen zijn vrij van uitschieters, bij de adolescentenrapportage gaat het om de voor- en nameting van delinquent gedrag en de

hechtingsrelatie. Bij de ouderrapportage bevat de voormeting van delinquent gedrag uitschieters. De uitschieters worden wel meegenomen in de multipale regressieanalyse wat betekent dat de resultaten voorzichtig moeten worden geïnterpreteerd. Ten tweede is gekeken naar de *normal propability plot of standardised residuals* en de *scatterplot of standardised residuals against standardised predicted values*, deze geven aan dat bij zowel de ouder- als de adolescentendata werd voldaan aan de aannames van normaliteit, lineariteit en homoscedasticiteit van residuen. Als derde, de Mahalanobis afstand heeft de kritische χ^2 voor $df = 3$ (bij $\alpha=.001$) van 16.27 overschreden bij de ouderdata en de adolescentendata. Dit betekent dat de multivariate uitschieters een punt van zorg is. Tenslotte is gekeken naar de Collineariteit statistieken waarbij te zien is dat de waarden van *Tolerance* en *Variance Inflation Factor* niet zorgwekkend zijn, er is geen sprake van te hoge intercorrelaties tussen voorspellende variabelen bij de ouderdata en de adolescentendata.

Tabel 1 toont de beschrijvende statistiek van de in de analyse gebruikte variabelen. De steekproefgroottes zijn verschillend, dit komt door ontbrekende data van participanten op desbetreffende variabelen. De variabelen voor- en nameting delinquent gedrag (adolescentenrapportages) zijn beiden gestandaardiseerd waardoor de gemiddelden en standaarddeviaties van deze variabelen niet worden weergegeven. In de tabel zijn wel de beschrijvende statistieken van de variabelen YSR (T1 en T2) en ZDG (T1 en T2) te vinden.

Tabel 1

Steekproefgroottes, Gemiddelden en Standaarddeviaties

	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Voormeting delinquent gedrag (A)	134		
YSR (T1)	134	.46	.35
ZDG (T1)	134	.36	.46
Nameting delinquent gedrag (A)	111		
YSR (T2)	111	.42	.35
ZDG (T2)	111	.23	.35
Hechtingsrelatie (A)	134	2.89	.49
Voormeting delinquent gedrag (O)	143	.65	.39
Nameting delinquent gedrag (O)	124	.49	.39
Hechtingsrelatie (O)	144	4.48	1.09

Noot. A = adolescentrapportage; O = ouderrapportage.

Tabel 2

Correlaties van de Variabelen

	1.	2.	3.	4.	5.	6.
1. Voormeting delinquent gedrag (A)	-					
2. Nameting delinquent gedrag (A)	.62*	-				
3. Hechtingsrelatie (A)	-.48*	-.38*	-			
4. Voormeting delinquent gedrag (O)	.50*	.47*	-.52*	-		
5. Nameting delinquent gedrag (O)	.42*	.52*	-.38*	.71*	-	
6. Hechtingsrelatie (O)	-.24*	-.39*	.49*	-.52*	-.56*	-

Noot. A = adolescentrapportage; O = ouderrapportage.

* $p < .01$.

In tabel 2 zijn de correlaties tussen variabelen te vinden. De voor- en nametingen van delinquent gedrag zoals gerapporteerd door zowel adolescent als ouder, hebben allen onderling een positieve samenhang. De hechtingsrelaties zoals gerapporteerd door zowel adolescent als ouder, hangen negatief samen met alle metingen van delinquent gedrag (adolescent- en ouderrapportage). De hechtingsrelatie gerapporteerd door de adolescent, hangt positief samen met de gerapporteerde hechtingsrelatie door de ouder.

Om te onderzoeken of de hechtingsrelatie de samenhang tussen delinquent gedrag van adolescenten gemeten voorafgaand aan MST en delinquent gedrag na de interventie modereert, is er een hiërarchische regressieanalyse met de adolescentendata en met de ouderdata uitgevoerd. In verband met ontbrekende data, is de hiërarchische regressieanalyse met $n = 109$ adolescenten en $n = 121$ ouders uitgevoerd. Uit de resultaten, weergegeven in tabel 3 voor de adolescentendata, komt naar voren dat in model 1 de voormeting delinquent gedrag een significante voorspeller is en 39% van de variantie kan verklaren, $F(1, 107) = 67.19, p < .001$. Wanneer de hechtingsrelatie wordt toegevoegd aan model 2, blijkt dit geen significante voorspeller te zijn en kan slechts 1% meer variantie worden verklaard, $F(1, 106) = 1.85, p = .177$. In model 3 wordt het interactie-effect tussen voormeting delinquent gedrag en de hechtingsrelatie toegevoegd, hieruit blijkt dat er geen sprake is van een significant interactie-effect op de nameting delinquent gedrag zoals gerapporteerd door de adolescent, $F(1, 105) = .03, p = .869$.

Tabel 3

Hiërarchische Regressieanalyse bij het Voorspellen van Nameting Delinquent Gedrag, Adolescentendata

Model	Variabele	<i>B</i> [95% CI]	β	R^2	ΔR^2
1				.39	.39*
	Voormeting delinquent gedrag	0.71	.62*		
2				.40	.01
	Voormeting delinquent gedrag	0.65	.57*		
	Hechtingsrelatie	-0.22	-.12		
3				.40	.00
	Voormeting delinquent gedrag	0.65	.57*		
	Hechtingsrelatie	-0.22	-.12		
	Voormeting delinquent gedrag	0.03	.01		
	X hechtingsrelatie				

* $p < .001$.

In tabel 4 is de hiërarchische regressieanalyse met de ouderdata te vinden. Uit de resultaten blijkt dat in model 1 de voormeting delinquent gedrag een significante voorspeller is en 51% van de variantie verklaart, $F(1, 119) = 121.46$, $p < .001$. Wanneer de hechtingsrelatie wordt toegevoegd bij model 2, kan er 5% extra van de variantie in nameting delinquent gedrag worden verklaard, $F(1, 118) = 11.70$, $p = .001$. De hechtingsrelatie en de voormeting delinquent gedrag hebben beiden een significant effect op de nameting delinquent gedrag zoals gerapporteerd door de ouder. In model 3 wordt het interactie-effect tussen voormeting delinquent gedrag en de hechtingsrelatie toegevoegd wat 1% extra van de variantie verklaart, $F(1, 117) = 3.39$, $p = .068$. Er is geen sprake van een significant interactie-effect op de nameting delinquent gedrag zoals gerapporteerd door de ouder.

Tabel 4

Hiërarchische Regressieanalyse bij het Voorspellen van Nameting Delinquent Gedrag, Ouderdata

Model	Variabele	B [95% CI]	β	R^2	ΔR^2
1				.51	.51*
	Voormeting delinquent gedrag	0.73	.71*		
2				.55	.05*
	Voormeting delinquent gedrag	0.59	.58*		
	Hechtingsrelatie	-0.09	-.25*		
3				.56	.01
	Voormeting delinquent gedrag	0.55	.54*		
	Hechtingsrelatie	-0.09	-.24*		
	Voormeting delinquent gedrag	-0.11	-.12		
	X hechtingsrelatie				

* $p < .001$.

Discussie

Het doel van dit onderzoek is om eerdere onderzoeken over de effectiviteit van MST bij delinquent gedrag uit te breiden. Huidig onderzoek draagt bij aan het achterhalen of de gehechtheidsrelatie een specifieke werkzame mechanisme is binnen MST, dit is gedaan door onderzoek te doen naar de rol van de gehechtheidsrelatie als voorspeller en moderator van de afname in delinquent gedrag. Wanneer duidelijk is welke rol de gehechtheidsrelatie in de afname van delinquent gedrag speelt, kunnen MST-therapeuten zich hier meer of minder op richten om de effectiviteit van de interventie te vergroten.

In dit onderzoek zijn er aparte analyses uitgevoerd voor de adolescenten- en ouderreportages. Uit het onderzoek met de adolescentendata komt naar voren dat de voormeting delinquent gedrag een hoofdeffect heeft op de voorspelling van de nameting delinquent gedrag, dit betekent dat het delinquente gedrag van de adolescent bij aanvang van MST een voorspeller is van de mate van delinquent gedrag na afloop van MST. Er is geen hoofdeffect gevonden tussen de hechtingsrelatie en de nameting delinquent gedrag en geen modererend effect van de hechtingsrelatie op de relatie tussen de voormeting delinquent gedrag en de nameting delinquent gedrag. Dit wil zeggen dat de hechtingsrelatie in de adolescentenreportage dus geen voorspeller is voor de afname van delinquent gedrag na afloop van MST. Uit het onderzoek met de ouderdata komt naar voren dat de voormeting

delinquent gedrag en de hechtingsrelatie beiden een hoofdeffect hebben op de voorspelling van de nameting delinquent gedrag. De voormeting delinquent gedrag en de hechtingsrelatie zijn in de ouderdata dus beiden afzonderlijk een voorspeller van de mate van delinquent gedrag na afloop van MST. Er is geen modererend effect van de hechtingsrelatie gevonden op de relatie tussen de voormeting delinquent gedrag en de nameting delinquent gedrag.

Aangezien er vanuit de literatuur wordt verondersteld dat een mindere mate van gehechtheid leidt tot een toename in delinquent gedrag en een veilige gehechtheid zorgt voor beschermende factoren tegen delinquente impulsen (Bowlby, 1948, Hirschi, 1969, Hovee et al., 2012), werd in huidig onderzoek verwacht dat de gehechtheidsrelatie van invloed zou zijn op de relatie tussen de voor- en nameting delinquent gedrag tijdens MST. Huidig onderzoek verwerpt deze hypothese; er is bij zowel de adolescent- als de ouderrapportage geen sprake van modererende rol van de hechtingsrelatie op de afname in delinquent gedrag. De oorzaak voor het verwerpen van deze op wetenschappelijke literatuur gebaseerde hypothese, is wellicht het andere accent dat er in dit onderzoek op delinquent gedrag is gelegd. In de aangehaalde en beschikbare literatuur is gekeken naar de rol van de hechtingsrelatie op de ontwikkeling van delinquent gedrag. In dit huidige onderzoek ligt de nadruk op de rol van de hechtingsrelatie op de verandering van delinquent gedrag. De beschikbare literatuur betreft dus een ander aspect van de hechtingsrelatie en delinquent gedrag, over dit andere aspect is geen wetenschappelijke literatuur beschikbaar. Een andere mogelijke verklaring voor het uitblijven van de modererende rol van de hechtingsrelatie op de afname in delinquent gedrag is het feit dat MST op veel aspecten tijdens de behandeling inhaakt. Enkele van de 14 verschillende werkzame mechanismen van MST zijn het verhogen van de sociale controle (Zimmerman, Bingenheimer, & Notaro, 2002), het bieden van een stabiele maatschappelijke toekomst (Wermölder, 2011) en de jongere prosociaal gedrag aanleren (Garrido & Morales, 2007). Er is binnen MST geen werkzaam mechanisme beschreven dat specifiek ingaat op de hechtingsrelatie tussen de adolescent en ouder. Aangezien MST ingaat op veel verschillende aspecten, is het denkbaar MST minder gericht is op versterken of verbeteren van de hechtingsrelatie. Dit kan verklaren waarom er geen significante resultaten in dit onderzoek zijn gevonden.

Opvallend is dat er enkel uit de ouderrapportages blijkt dat de hechtingsrelatie een voorspeller is van de nameting delinquent gedrag. Dit is in overeenstemming met de meta-analyses van Hovee en collega's (2012) en Fearon en collega's (2010); zij vonden dat de relatie tussen de gehechtheid en delinquent gedrag wordt gemodereerd door de variatie in informanten, waarbij er een sterkere samenhang is bij de ouderrapportages. Adolescenten en

ouders brengen in huidig onderzoek middels verschillende meetinstrumenten de hechtingsrelatie en delinquent gedrag in kaart. Het is denkbaar dat de verschillende meetinstrumenten verschillende concepten van de gehechtheidsrelatie of delinquent gedrag meten waardoor er een verschil is gevonden tussen de adolescenten- en ouderanalyses.

Een aantal beperkingen van huidig onderzoek dienen te worden opgemerkt. Allereerst zorgt het geslacht van de steekproef in dit onderzoek voor een beperking. De adolescentendata bestaat grotendeels uit jongens (71%) en de ouderdata is voornamelijk verkregen bij vrouwen (87%). Echter is de gehechtheid aan moeders belangrijker voor meisjes en de gehechtheid aan vaders belangrijker voor jongens met betrekking tot de ontwikkeling van delinquent gedrag (Hoeve et al., 2012). Mogelijk is het feit dat de gehechtheidsrelaties tussen hetzelfde geslacht belangrijker zijn en dit in het huidige onderzoek weinig gemeten is kunnen worden, een verklaring voor het uitblijven van de hechtingsrelatie als moderator voor de verandering in delinquent gedrag. Een andere beperking van dit onderzoek is het type onderzoeksinstrumenten. In dit onderzoek is de hechtingsrelatie door de adolescent en ouder in kaart gebracht middels zelfrapportages. Zelfrapportages die beogen de hechting in kaart te brengen, meten voornamelijk de kwaliteit van de ouder-kind relatie en de band tussen hen (Hoeve et al., 2012). De hechtingstheorie die oorspronkelijk werd ontwikkeld door Bowlby (1948; 1976; 1982), is gebaseerd op observaties tussen ouder en kind om zo gehechtheidspatronen en interne werkmodellen te observeren. Het interne werkmodel van gehechtheid is de kern van de gehechtheidstheorie die beter middels observaties kunnen worden gemeten dan zelfrapportages (Hoeve et al., 2012). Observaties lijken dus de mate van gehechtheid beter in kaart te brengen, dit zou in vervolgonderzoek interessant zijn om te gebruiken. Ook is het in vervolgonderzoek interessant om onderscheid te maken in verschillende gehechtheidspatronen en de invloed daarvan op de verandering in delinquent gedrag te onderzoeken. Wellicht leidt dit tot nieuwe inzichten waarmee de effectiviteit van de behandeling van delinquent gedrag kan worden vergroot.

Het hoofddoel van dit onderzoek was de rol van de gehechtheidsrelatie als voorspeller en moderator van de afname in delinquent gedrag te onderzoeken. Uit huidig onderzoek komt naar voren dat de hechtingsrelatie geen rol speelt bij de afname van delinquent gedrag. Hechting kan dus vanuit de literatuur gezien worden als een risicofactor voor het ontwikkelen van delinquent gedrag, maar voor de effectiviteit van MST in het verminderen van delinquent gedrag blijkt uit dit onderzoek dat de mate van gehechtheid niet uit maakt. Mogelijk wordt er binnen MST (te) weinig nadruk gelegd op de gehechtheidsrelatie. In de uitvoering van MST

is het daarom van belang om in te blijven haken op de gehechtheid tussen de adolescent en ouder omdat dit een aanzienlijke rol speelt bij de ontwikkeling van delinquent gedrag.

Referenties

- Achenbach, T. M. (1991). *Manual for the Youth Self-Report and 1991 Profile*. Burlington: University of Vermont, Department of Psychiatry.
- Asscher, J. J., Dekovic, M., Manders, W. A., Van der Laan, P. H., & Prins, P. J. M. (2013). A randomized controlled trial of the effectiveness of Multisystemic Therapy in the Netherlands: Post-treatment changes and moderator effects. *Journal of Experimental Criminology*, 9, 169-187. doi:10.1007/s11292-012-9165-9
- Armsden, G. C., & Greenberg, M. T. (1987). The inventory of parent and peer attachment: Individual differences and their relationship to psychological well-being in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 16, 427-453. doi:10.1007/BF02202939
- Blom, M., & Van der Laan, A.M. (2006). *Monitor Jeugd Terecht*. Verkregen van <http://www.wodc.nl/onderzoeksdatabase/monitor-jeugd-terecht-2006.aspx>.
- Bowlby, J. (1948). Review of forty-four juvenile thieves: Their characters and home life. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 43, 561-563. doi: 10.1037/h0053167
- Bowlby, J. (1976). The making and breaking of affectional bonds: I. Aetiology and psychopathology in the light of attachment theory. *British Journal of Psychiatry*, 130, 201-210. doi:10.1192/bjp.130.3.201
- Bowlby, J. (1982). Attachment and loss: Retrospect and prospect. *American Journal of Orthopsychiatry*, 52, 664-678. doi:10.1111/j.1939-0025.1982.tb01456.x
- Brock, A. J. L. L., Vermulst, A. A., Gerris, J. R. M., & Abidin, R. R. (1992). *Nijmeegse Ouderlijke Stress Index*. Handleiding experimentele versie. Lisse: Swets & Zeitlinger
- Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (2016). *Database Aanpakken Jeugdgroepen, Multisysteemtherapie*, in opdracht van het ministerie van Veiligheid en Justitie. Verkregen van <http://www.wegwijzerjeugdenveiligheid.nl/instrumenten/database-aanpakken-jeugdgroepen-en-groepsgedrag/details/multisysteemtherapie-mst/>
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (2nd ed.). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Cyr, C., Euser, E. M., Bakermans-Kranenburg, M. J., & Van IJzendoorn, M. H. (2010). Attachment security and disorganization in maltreating and high-risk families: A series of meta-analyses. *Development and Psychopathology*, 22, 87-108. doi:10.1017/S0954579409990289

- De Wolff, M., Dekker – van der Sande, F., Sterkenburg, P., & Thoomes – Vreugdenhil, A. (2015). *Richtlijn Problematische gehechtheid voor jeugdhulp en jeugdbescherming*. TNO Child Health: Leiden
- Fearon, R. P., Bakermans-Kranenburg, M. J., Van IJzendoorn, M. H., Lapsley, A.–M., & Roisman, G. I. (2010). The significance of insecure attachment and disorganization in the development of children's externalizing behavior: A meta-analytic study. *Child Development, 81*, 435-456. doi:10.1111/j.1467-8624.2009.01405.x
- Field, A. (2013). *Discovering statistics using IBM SPSS Statistics*. California: SAGE publications Inc.
- Fraley, R. C., & Spieker, S. J. (2003). Are infant attachment patterns continuously or categorically distributed? A taxometric analysis of Strange Situation behavior. *Developmental Psychology, 39*, 387–404. doi:10.1037/0012-1649.39.3.387
- Garrido, V., & Morales, A. L. (2007). Serious (violent or chronic) juvenile offenders: A systematic review of treatment effectiveness in secure corrections. *Campbell Systematic Reviews, 7*, 2-31. doi:10.4073/csr.2007.7
- Gullone, E., & Robinson, K. (2005). The inventory of parent and peer attachment - Revised (IPPA-R) for children: A psychometric investigation. *Clinical Psychology and Psychotherapy, 12*, 67-79. doi:10.1002/cpp.433
- Henggeler, S. W. (2011). Efficacy studies to large-scale transport: The development and validation of Multisystemic Therapy programs. *Annual Review of Clinical Psychology, 7*, 351–381. doi:10.1146/annurevclinpsy-032210-104615
- Hirschi, T. (1969). *Causes of delinquency*. Berkeley: University of California Press.
- Hoeve, M., Stam, G. J. J. M., Van der Put, C. E., Dubas, J. S., Van der Laan, P. H., & Gerris, J. R. M. (2012). A meta-analysis of attachment to parents and delinquency. *Journal of Abnormal Child Psychology, 40*, 771-785. doi:10.1007/s10802-011-9608-1
- Nederlands Jeugdinstituut. (2016a). Hechting en hechtingsproblemen. Verkregen van <http://www.nji.nl/Hechting-en-hechtingsproblemen-Probleemschets-Definitie>
- Nederlands Jeugdinstituut. (2016b). Databank Effectieve Jeugdinterventies: Multisysteem Therapie (MST). Verkregen van [http://www.nji.nl/nl/Databank/Databank-Effectieve-Jeugdinterventies/Erkende-interventies-Multisysteem-Therapie-\(MST\)](http://www.nji.nl/nl/Databank/Databank-Effectieve-Jeugdinterventies/Erkende-interventies-Multisysteem-Therapie-(MST))
- Rescorla, L. A., Ginzburg, S., Achenbach, T. M., Ivanova, M. Y., Almqvist, F., Begovac, I., . . . Verhulst, F. C. (2013). Cross-Informant agreement between parent-reported and adolescent self-reported problems in 25 societies. *Journal of Clinical Child and Adolescents Psychology, 42*, 262-273. doi:10.1080/15374416.2012.717870

Schuengel, C., Venmans, J., Van IJzendoorn, R., & Zegers, M. (2005).

Gehechtheidsstrategieën van zeer problematische jongeren: Onderzoek, diagnostiek en methodiek. Amsterdam: SWP

Van IJzendoorn, M. H., Schuengel, C., & Bakermans-Kranenburg, M. J. (1999). Disorganized attachment in early childhood: Meta-analysis of precursors, concomitants, and sequelae. *Development and Psychopathology, 11*, 225-249. Verkregen van <https://www-cambridge-org.proxy.library.uu.nl/core/>

Verhulst, F. C., Koot, J. M., Akkerhuis, G. W., & Veerman, J. W. (1990). *Praktische handleiding voor de CBCL.* Assen/Maastricht: Van Gorcum.

Verhulst, F. C., & Van der Ende, J. (1992). Agreement between parents' and adolescents' self-reports of problem behavior. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 33*, 1011-1023. Verkregen van [http://onlinelibrary.wiley.com/journal/10.1111/\(ISSN\)1469-7610](http://onlinelibrary.wiley.com/journal/10.1111/(ISSN)1469-7610)

Wermölder, H. (2011). Stoppen met Crimineel gedrag: Een kwalitatief longitudinaal onderzoek naar Marokkaanse en Nederlandse mannen met een crimineel verleden. *Justitiële Verkenningen, 37*, 43-63. Verkregen van <http://www.bjutijdschriften.nl/tijdschrift/justitieleverkenningen/detail>

Zimmerman, M. A., Bingenheimer, J. B., & Notaro, P. C. (2002). Natural mentors and adolescent resiliency: A study with urban youth. *American Journal of Community Psychology, 30*, 221-243. doi:10.1023/A:1014632911622